

УДК 65.01:336.64

Світлана Пінчук, доцент (кафедра «Фінанси і кредит» Державний економіко-технологічний університет транспорту)

Мирослав Мицяк, магістр (кафедра «Фінанси і кредит» Державний економіко-технологічний університет транспорту)

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена дослідженню питань діагностики фінансової стійкості підприємства, актуальність яких зростає в умовах нестабільної економічної та політичної ситуації в країні. Розглянута економічна сутність та існуючі науково-методичні підходи щодо процесу діагностики фінансової стійкості підприємств; описані методи оцінки фінансової стійкості, а саме: за допомогою використання абсолютних показників, на основі скоригованої моделі, із застосуванням математичних моделей діагностики ймовірності настання банкрутства; виділяються основні етапи проведення діагностики. За відсутності єдиного підходу до визначення поняття фінансової стійкості наведено і проаналізовано основні існуючі на сьогодні. В статті подається узагальнена класифікація чинників впливу на фінансову стійкість суб'єктів господарювання за двома основними класифікаційними ознаками: рівнем виникнення та ступенем значущості. Теоретично обґрунтована необхідність врахування впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на забезпечення фінансової стійкості підприємств в сучасній нестабільній ситуації. В проведеному дослідженні наголошується на необхідності формування та впровадження ефективної системи діагностики фінансової стійкості підприємства яка буде спрямована на виявлення та мінімізацію сукупного впливу факторів через застосування сучасного методичного інструментарію для проведення аналітичних процедур.

Ключові слова: фінансова стійкість, діагностика, чинники впливу, зовнішнє середовище, методи, класифікація, забезпечення фінансової стійкості.

© Пінчук С.С., Мицяк М.М., 2015

Светлана Пинчук, доцент (кафедра «Финансы и кредит» Государственного экономико-технологического университета транспорта)

Мирослав Мицяк, магистр (кафедра «Финансы и кредит» Государственного экономико-технологического университета транспорта)

ОСОБЕННОСТИ ДИАГНОСТИКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена исследованию вопросов диагностики финансовой устойчивости предприятия, актуальность которых возрастает в условиях нестабильной экономической и политической ситуации в стране.

Рассмотрена экономическая сущность, а также существующие научно-методические подходы к процессу диагностики финансовой устойчивости предприятия; описаны методы оценки финансовой устойчивости, а именно: с помощью использования абсолютных показателей, на основе скоринговой модели, с использованием математических моделей диагностики вероятности банкротства; выделены основные этапы проведения диагностики. При отсутствии единого подхода к определению понятия финансовой устойчивости приведены и проанализированы основные существующие на сегодня. В статье дается обобщенная классификация факторов влияния на финансовую устойчивость субъектов хозяйствования по двум основным классификационным признакам: уровню возникновения и степени значимости. Теоретически обоснована необходимость учета влияния внешних и внутренних факторов на обеспечение финансовой устойчивости предприятий в современной нестабильной ситуации. В проведенном исследовании отмечается необходимость формирования и внедрения эффективной системы диагностики финансовой устойчивости предприятия которая будет направлена на выявление и минимизацию совокупного влияния факторов через применение современного методического инструментария для проведения аналитических процедур.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, диагностика, факторы влияния, внешняя среда, методы, классификация, обеспечение финансовой устойчивости.

Svetlana Pinchuk, docent (Department «Finance and Credit» State Economy and Technology University of Transport)

Myroslav Mystyak, master (Department «Finance and Credit» State Economy and Technology University of Transport)

DIAGNOSTIC FEATURES OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISE

This article deals with the research on financial viability of an enterprise, relevance of which grows in unstable economic and political situation in the country. It covers

economic substance and existing scientific and methodological approaches to the diagnosis concerning the process of monitoring financial stability of enterprises; methods for assessing financial stability, namely through the use of absolute figures, based on a scoring model using mathematical models of calculating the likelihood of bankruptcy; highlights the major stages of diagnosis. In the absence of a unified approach to the definition of financial stability major modern approaches were analyzed. The paper comprises generalized classification of factors influencing the financial stability of businesses in two main classification criteria: level of occurrence and degree of significance. The need to consider the impact of external and internal factors on the financial stability of companies in today's volatile situation is theoretically justified. The research emphasizes the need for development and implementation of effective diagnostic system of financial viability that will focus on identifying and minimizing the overall impact factors through the application of modern methodological tools for analytical procedures.

Keywords: financial stability, diagnosis, factors affecting, the environment, methods, classification, ensuring financial stability.

Постановка проблеми. В умовах нестабільного економічного середовища, трансформації національної економіки та військових дій на сході країни підсилюється роль та значення проведення регулярної діагностики фінансового стану підприємств, а так і однієї з найважливіших його характеристик – фінансової стійкості та стабільності, яка є запорукою виживання суб'єктів господарювання в складних економічних та політичних умовах сьогодення. Фінансово стійким буде підприємство що володіє фінансовими ресурсами в обсязі достатньому для виконання своїх фінансових зобов'язань своєчасно та в повному обсязі, задоволення вимог ринку та потреб успішного розвитку самого підприємства. Фінансова стійкість має на меті зберегти нормальний режим функціонування підприємств навіть при погіршенні фінансово-економічних показників і «приспосуватись» до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Проведення діагностики фінансової стійкості, визначення її меж, оцінка чинників, що впливають на неї, застосування новітніх методів та підходів належить до найбільш важливих економічних проблем, недостатня фінансова стійкість не тільки гальмує розвиток та ефективне функціонування конкретного господарюючого суб'єкта, призводить до його неплатоспроможності, а і справляє негативний вплив на розвиток всієї галузі, до якої він належить, а так в цілому національної промисловості, саме тому проблема діагностики фінансової стійкості підприємств є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової стійкості постійно привертає увагу великої кількості науковців, як зарубіжних так і вітчизняних, а саме: О. В Грачова, І. М. Бурденко, А.М. Поддєрьогін, Є.В. Мних, Г.Г. Старостенко, Н.В. Мірко, О.О Шеремет, Л.А. Лахтіонова, М.С. Абрютіна, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька, Б.Є Гробовецький та інші [5-9]. Особливості оцінки фінансової стійкості підприємств різних сфер діяльності останнім часом досліджували: Л. Докиєнко, І. Кривов'язюк, Н.Богомолова, В.Кремень, О. Кравченко, Кремень В., С. Щепетков тощо [1-4].

Більш сучасними підходами до визначення стійкості є ті, що враховують вплив сукупності різноманітних чинників. Так, Кремень В., С. Щепетков визнають, що фінансову стійкість слід розглядати як результуючу категорію, що характеризує

рівень стабільності роботи підприємства, його здатність забезпечити позитивну динаміку основних фінансово-економічних показників діяльності й ефективно адаптуватися до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах [1]. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемам оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств, практично відсутні розробки щодо формування цілісної системи діагностики фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах, що поглиблює актуалізацію дослідження в цьому напрямку.

Метою статті є систематизація теоретичних основ діагностики фінансового стану суб'єкта господарювання та дослідження впливу сукупності факторів на фінансову стійкість підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкова система господарювання обумовлює зміну форм та методів управління підприємством, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва. Успіх структурних та організаційних перетворень господарюючих суб'єктів багато в чому залежить від своєчасного та регулярного проведення діагностики фінансово-економічної діяльності в цілому, і його фінансової стійкості зокрема.

Термін «діагностика» запозичений з медицини, в перекладі з грецької *diagnostics* означає «здатність розпізнати» та становить сутність вчення про методи постановки діагнозу й про причин хвороби [3].

У рамках фінансово-економічних досліджень, на макрорівні, у якості «хворого» розглядається суб'єкт господарювання, тобто організація, у якій спостерігаються певні відхилення від нормального, або необхідного стану (під нормальним або необхідним станом розуміється такий стан об'єкта дослідження, що характеризується достатньою ліквідністю, платоспроможністю, фінансовою стійкістю, високим рівнем рентабельності, що досягається суб'єктом господарювання шляхом ефективного використання наявних у нього фінансово-економічних ресурсів). У навчально-методичній літературі поняття «фінансова діагностика» переважно ототожнюється з фінансовим аналізом або розглядається як складова частина чи вид такого аналізу.

В економічній літературі сьогодні не існує єдиного методичного підходу щодо діагностики фінансової стійкості підприємства, тому науковцями пропонується використання різноманітного інструментарію для проведення аналітичних процедур.

Метод оцінки фінансової стійкості підприємства за допомогою використання абсолютних показників ґрунтується на розрахунку показників, за допомогою яких можна охарактеризувати джерела формування запасів і витрат: наявність власних оборотних коштів; наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат або функціонуючий капітал; загальна величина основних джерел формування запасів і витрат. Трьом вказаним показникам відповідають показники забезпеченості запасів і витрат джерелами формування: надлишок або нестача власних оборотних коштів; надлишок або нестача власних і довгострокових позикових джерел; надлишок або нестача загальної величини основних джерел. На основі використання розрахованих показників формується трьохкомпонентний показник фінансової стійкості підприємства та робиться висновок про її тип, а саме: абсолютна фінансова стійкість; нормальна фінансова стійкість, нестійкий (передкризовий) фінансовий стан; кризовий фінансовий стан (підприємство на межі банкрутства) [10, с. 76-80].

Використання скорингової моделі для оцінки фінансової спроможності дає можливість, відповідно до визначених ознак, розподілити підприємства на класи [12]:

I клас – підприємства з гарним запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових коштів;

II клас – підприємства, які демонструють деякий ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядаються як ризиковані;

III клас – проблемні підприємства;

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують втратити свої кошти і відсотки;

V клас – підприємства найвищого ризику, практично фінансово неспроможні.

У зарубіжній і вітчизняній економічній практиці при здійсненні оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання використовуються різні методики та математичні моделі діагностики ймовірності настання банкрутства, в основі яких є дискримінантний аналіз. Серед значної кількості дискримінантних моделей прогнозування ймовірності банкрутства найбільш відомими є: модель Е. Альтмана (1968 р.), модифікована модель Е. Альтмана (1983 р.), модель Р. Ліса (1972 р.), модель Р. Таффлера і Тішоу (1977 р.), модель Г. Спрінгейта (1978 р.) [11,12].

Діагностика фінансової стійкості традиційно проводять за двома етапами: на першому етапі здійснюють загальну оцінку фінансового стану на основі експрес-аналізу балансу підприємства, на другому розраховують основні коефіцієнти, які характеризують фінансову стійкість підприємства, після чого їх порівнюють з нормативними або плановими показниками, аналізуючи відхилення та причини їх виникнення. Такий аналіз здійснюється за методикою оцінки збитків, відвернутих або таких, яких підприємства зазнало внаслідок реалізації запланованого переліку заходів щодо забезпечення фінансової безпеки в цілому та за рахунок діагностики фінансового стану підприємства зокрема.

В науковій літературі відсутнє єдине трактування поняття «фінансова стійкість», розглянемо основні. На думку Грабовецького Б. Є. фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність рівновага між власними та залученими засобами незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів довіра кредиторів і інвесторів та рівень незалежності від них наявність такої величини прибутку який би забезпечив самофінансування [5].

У працях вчених Є. В. Мних, Г. Г. Старостенка і Н. В. Мірко визначено фінансову стійкість з позиції існування можливостей розвитку за рахунок результатів успішної фінансово-господарської діяльності, що є проявом загальної стійкості, таким чином «фінансова стійкість» є такою економічною категорією, яка «досягається за умови стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання і визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами для ефективної діяльності в ринкових умовах» [6].

Цю ж позицію підтримують О. О. Шеремет, Л. А. Лахтіонова, і надають наступне визначення: «фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення». Автори зазначають, що вона повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який би відповідав вимогам ринку і водночас задовольняв потреби розвитку підприємства. При цьому Л. А. Лахтіонова бачить фінансову стійкість головною складовою (умовою) загальної стійкості підприємства, яка формується в процесі всієї його фінансово-господарської діяльності, за рахунок чого підприємство здатне шляхом ефективного використання грошових

коштів забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розвиток, відповідно головною економічною проблемою вважає визначення меж фінансової стійкості [7].

М.С. Абрютіна й А. В. Грачов визначають «фінансову стійкість підприємства» як надійно гарантовану платоспроможність незалежність від випадковостей ринкової кон'юктури й поведінки партнерів [8].

О.В. Павловська, Н.М. Притуляк і Н.Ю. Невмержицька розглядають фінансову стійкість з позиції спроможності підприємства за рахунок власних коштів забезпечити запаси і витрати, не допустити невиправданої дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями [9].

Разом з тим, всі науковці звертають увагу на врахування суттєвого впливу чинників (умов) на фінансову стійкість, дослідження причин їх виникнення та значення для прийняття ефективних господарських рішень (рис.1).

За рівнем виникнення виділяють зовнішні та внутрішні фактори, які доповнюють один одного, але їх вплив на рівень фінансової стійкості може бути як негативним так і позитивним.

Зовнішні чинники зумовлені впливом існуючих економічних і політичних проблем в країні, недосконалістю законодавчої бази тобто виникають на макrorівні, підприємства не в змозі вплинути на них; внутрішні чинники, формуються на конкретному підприємстві, в процесі його фінансово-господарської діяльності та повній мірі піддаються контролю.

Одним з головних зовнішніх чинників впливу на фінансову стійкість підприємств є те на якій стадії розвитку знаходиться економічна система країни. Зважаючи на це, будуть відрізнятися такі показники, як рівень доходів населення, прибутковість суб'єктів господарювання та рівень ВВП країни. Так, під час кризових явищ у підприємства знижується рівень ліквідності та платоспроможності, що призводить до негативної фінансової стійкості, у цей період значний вплив мають і інфляційні процеси, які призводять до зменшення доходів, а так і розміру чистого прибутку господарюючих суб'єктів. Фінансові фактори зовнішнього середовища формуються під впливом грошово-кредитної, податкової, валютної та облікової політики. Соціально-політичні фактори включають: рівень зайнятості населення, політичну ситуацію в країні, антимонопольну, національну та зовнішньоекономічну політику держави, досконалість законотворчої діяльності. До науково-технічних факторів відносять: ефективність інноваційного процесу, темп і рівень розвитку науки і техніки, науково-технічне співробітництво між країнами тощо.

Значну увагу слід приділити внутрішнім факторам, від яких безпосередньо залежить рівень фінансової стійкості підприємства і те з використанням яких методів здійснюється управління ними. Організаційно-економічні фактори внутрішнього впливу на фінансову стійкість включають такі складові елементи: напрями стратегії управління діяльністю, галузева приналежність, стадія життєвого циклу, організаційна структура управління, імідж підприємства. До групи виробничих факторів слід віднести: масштаби та структуру виробництва, диверсифікацію, рівень технологій та інноваційної діяльності, рівень придатності основних виробничих засобів. Значний вплив справляють і кадрові фактори такі як рівень кваліфікації персоналу, мотивація та стимулювання праці, плинність кадрів. Фінансові фактори внутрішнього середовища: співвідношення власного та позикового капіталу, забезпеченість власними оборотними засобами, рівень кредиторської та дебіторської заборгованості, цінова політика та інші [13].

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

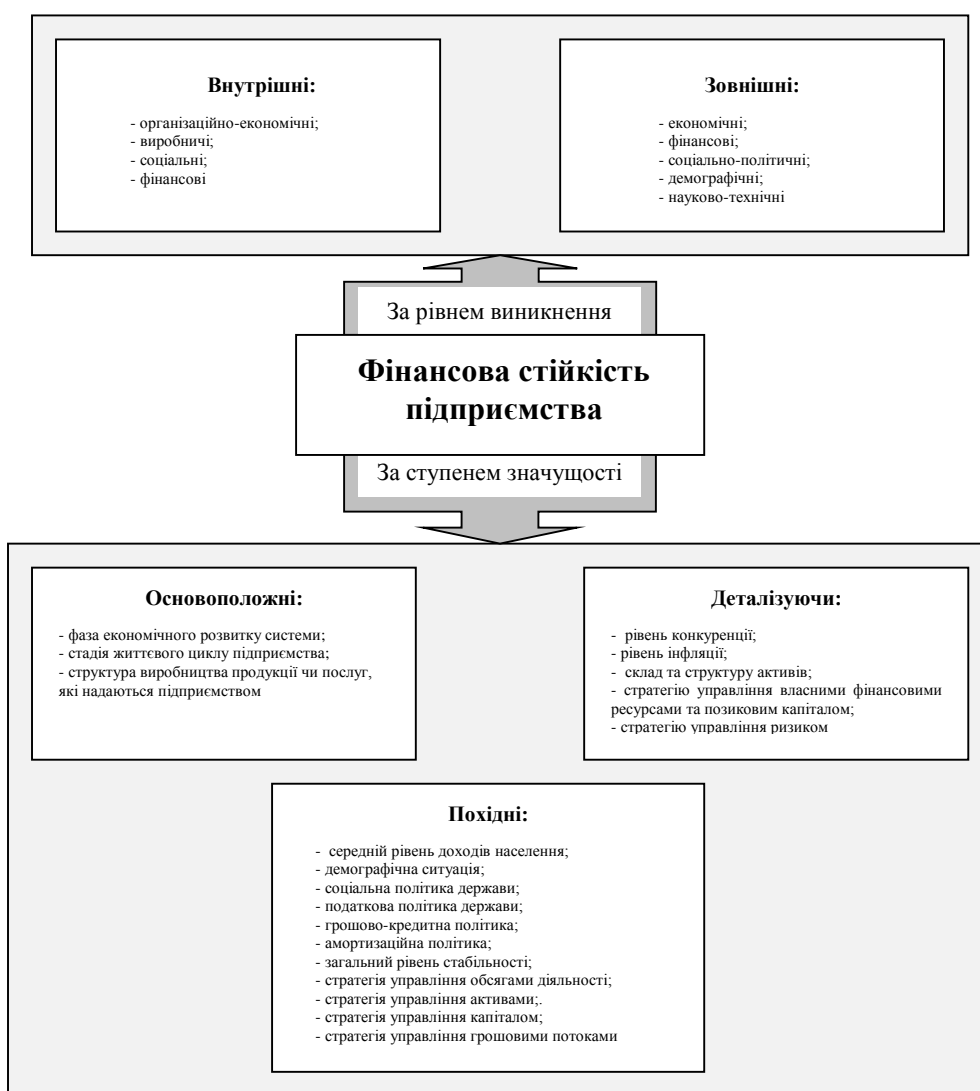

Рис. 1. Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість підприємства

За ступенем значущості всі чинники впливу на фінансову стійкість підприємства поділяють на три групи: основоположні, похідні, деталізуючі.

Основоположні – це узагальнюючі (базові) чинники, так звані чинники першого порядку, які є результатом впливу й взаємодії похідних та деталізуючих чинників та водночас виступають підґрунтям для формування більш дрібних чинників [10]. До таких чинників відносять: фазу економічного розвитку системи; стадію життєвого циклу підприємства; структуру виробництва продукції чи послуг, які надаються підприємством; економічну та політичну ситуація в країні. Фаза економічного циклу розвитку економічної системи виступає першочерговим основоположним чинником який має вплив на фінансову стійкість підприємств. Так, під час кризи темпи реалізації продукції повільніші ніж темпи її виробництва, що призводить до скорочення інвестицій у товарні запаси, що у свою чергу викликає ще більше скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів насе-

лення що і призводить до зниження фінансової стійкості підприємства. Важливим основоположним чинником є стадія життєвого циклу підприємства яка визначає загальноекономічну мету діяльності підприємства, відповідно до якої будуть сформовані всі інші стратегії та буде визначено обсяг прибутку, приріст активів, їх джерела фінансування. Не менш впливовим чинником першого порядку є структура виробництва продукції чи послуг, які надаються підприємством. Результативність діяльності, наявність необхідних ресурсів, впровадження інноваційних технологій і моделей організації виробництва й управління багато в чому залежить від вибору асортименту й структури продукції чи послуг, що будуть надаватися.

Похідні чинники є результатом дії основоположних (базових) чинників і включають: середній рівень доходів населення; демографічну ситуація в країні; соціальну, податкову, грошово-кредитну, амортизаційну політику; загальний рівень стабільності; стратегію управління обсягами діяльності суб'єкта господарювання; управління активами, капіталом, грошовими потоками[10].

За допомогою деталізуючих чинників конкретизують механізм впливу на фінансову стійкість підприємства похідних чинників. До чинників III порядку відносять: рівень конкуренції; рівень інфляції; склад та структуру активів; стратегію управління власними та позиковим фінансовими ресурсами; стратегію управління ризиком [10]. Одним із найголовніших деталізуючих чинників є оптимізація складу та структури активів підприємства, співвідношення оборотних та необоротних активів, яке відображає галузь та сферу діяльності господарюючого суб'єкта. Не менш важливим є раціональна політика управління поточними активами, в залежності від співвідношення запасів у матеріальній та активів у грошовій формі перебуває фінансова стійкість підприємства: при зменшенні виробничих запасів та зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення в оборот додаткових коштів, проте тут підприємства повинно бути обережним, оскільки може виникнути ризик неплатоспроможності.

Висновки та пропозиції. Сучасний складний стан вітчизняної економіки, нестабільна політична ситуація вимагає реальних дій суб'єктів господарювання, оскільки ставить їх перед вибором: перечекати кризу, що може призвести до погіршення їх фінансового стану та навіть банкрутства, або ж діяти та завойовувати нові ринки збуту, що вимагає розвитку. Таким чином, в умовах нестабільного зовнішнього середовища необхідно розробити і впровадити систему діагностики фінансової стійкості підприємства, яка допоможе вчасно виявити та попередити негативний вплив факторів, що дасть можливість не тільки вижити в умовах кризи, але й розширити свій бізнес. На такій підставі можна стверджувати, що процес діагностики фінансової стійкості підприємства має бути направлений на мінімізацію негативного впливу сукупності всіх чинників впливу на діяльність підприємства із застосуванням ефективного методичного інструментарію проведення діагностики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В.М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства / В.М. Кремень, С. Я. Щепетков // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1. – С 107.
2. Докієнко Л.М. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: автореф. дис. к.е.н.: 08.07.05 / Докієнко Лариса Миколаївна Київський національний торговельно-економічний університет Київ – 2005. – С 2.

3. Кривов'язюк І.В. Теоретичні засади фінансової діагностики підприємства / І.В. Кривов'язюк, Я.О. Кость // Вісник Луцького державного технічного університету : зб. наук. праць.- 2011. – №1.- С.5-9.
4. Кравченко О.О. Аналіз фінансової стійкості залізничного транспорту України / О. О. Кравченко, Н.І. Богомолова // Збірник Державного економіко-технологічного університету транспорту. – 2014. – Вип 27 – С 235.
5. Грабовецький Б.Є., І.В. Шварц Фінансовий аналіз та звітність : навч. насібн. Ч. 1 / Б.Є. Гробовський, І.В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 154 с.
6. Старостенко Г. Г., Мірко Н. В. Фінансовий аналіз: Навч. Посібник./ Старостенко Г. Г., Мірко – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
7. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. – К.:КНЕУ, 2001. – 387 с.
8. Абрютіна М.С. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства / М.С. Абрютіна, А. В. Грачев. – М.: Дело и сервис, 2001. – 272с.
9. Основні чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства [Електронний ресурс] / Фінансовий аналіз : [Сайт]. – Режим доступу: http://www.analixplus.com/2/7_3.php.
10. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. / О. О. Шеремет. – К. : 2005. – 196 с.
11. Крейнина М. Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки / М. Н. Крейнина. – М. : ИКЦ "Дис", 1997. – 224 с.
12. Савицкая Г. В. Экономический анализ: Учебник / Г. В. Савицкая. – 8-е изд., перераб. – М. : Новое знание, 2003. – 640 с.
13. Куропаткина О.М. Мониторинг внутренних и внешних факторов финансовой устойчивости розничных торговых организаций [Текст] / О.М. Куропаткина, Т. Е. Неупокоева // Вестник научно-технического развития. – 2012.- № 3 р 76.

REFERENCES

1. Kremen V. M. Schepetkov S. Ya. *Ostinyuvannya financovoi stiykosti pidpruemctva* [Evaluation of financial viability] / current economic problems. – 2011. – №2 , p107.
2. Dokienko L.D. *Ypravlinnya financovoyu stiykictyu pidprumctv torgivki* / Avtoferat Diss. [Managing financial stability commercial]. Dokiyenko Larisa, Kyiv National University of Trade and Economics Kyiv – 2005 P 2.
3. Kryvovyzuyuk I.V. // *Vicnuh Lyckogo dergavnogo texnichnogo univercitety* [Journal of Lutsk State Technical University] : Collected Works – 20011. – №1. – P5-9.
4. Kravchenko. O.O., Bogomolova N.I. *Analiz financovoi ctyykosti zaliznuchnogo transtorty Ukrainu* [Analysis of the financial stability of Railway Transport of Ukraine] Zbirnuh Dergavnogo ekonomiko-technologicheskogo eniversiteta transporty [Collection of the State Economic and Technological University of Transport]. – 2014. – issue 27.p235.
5. Grabovestkiy B. E., I.V. *Shartz. Financovuy analiz ta zvitnict* [Financial Analysis and Reporting] Vinnitsa NTB, 2011. – 154 p.
6. Starostenko G. G., Mirko N. V. *Financovui analiz* [financial analysis] : tutorial.: Center textbooksб 2006. – 224 p
7. Laxtionova L.A. *Financovuy analiz sybectiv gocpodaryuvannya* [Financial Analysis entities], monograph: – К.:КНЕУ, 2001. -387 с.
8. Abryutina M.S., A.V. *Grachev Analiz financovo-ekonomichnoi diyalnosti pidpruemctva* [Analysis of financial-economic activity]: – 2001. – 272 p.
9. *Osnocni chunnuku sho vpluvae na financovu ctyykict pidpruemctva* [The main factors affecting the financial stability of the company];, [Virtual space] / Financial Analysis. Available at: http://www.analixplus.com/2/7_3.php.
10. .Sheremet O. *O Financovuy analiz* [Financial Analysis]: Teach. Manual.- К. : 2005. – 196 p.
11. Kreynina M.N. *Financovoe coctoyanie predpriyatiya. Metodu ostenki* [Financial condition of the company. Methods of assessment]. – М: ICC "Dis", 1997. – 224 p.
12. Savitsky G.V. *Ekonomicheckiy analiz*: [economic analysis]. Textbook – М.: New knowledge, 2003. – 640 p.
13. Kyropatkina T.E. *Monitirung vnytrenix I vneshnix faktorov financovoi yctoychvocti roznicgnux torgovux organizastiy* [Monitoring of internal and external factors of financial stability retailers] // Bulletin of scientific and technological development. – 2012.- № 3.p 76